

פרק 14 - חינוך

מקורות והגדרות

לוח 1: גני ילדים, בתי-ספר יסודיים ועל-יסודיים - ע'//מינהל החינוך, התרבות והספורט

- מקור הנתונים לגבי המוסדות**
- בתי מדרש למורים וגננות, בתי"ס על תיכוניים וחינוך גבוה - למ"ס.
  - ישיבות - משרד הדתות.
  - מעונות ילדים - ארגוני נשים "נעמ"ת", "ויצ"ו ו-"אמונה".
  - בתי"ס פרטיים - הנהלות בתי-הספר.

בשנת תשס"ו (2005/06), הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ערכה שינויים באופן הדיווח של נתוני המכללות המוכרות המעניקות תואר ראשון ושני. עד לשנה זו נכללו הנתונים של הסטודנטים והתארים של המכללות בעיר תל-אבי-יפו יחד עם הנתונים של החינוך העל-תיכוני. היות שהתארים האקדמיים של המכללות האקדמיות אינם שונים מהתארים האוניברסיטאיים, הוחלט להציג את הנתונים של המכללות האקדמיות, שמעניקות תואר ראשון ושני מוכר, בנפרד מנתוני המוסדות העל-תיכוניים שאינם מעניקים תארים אקדמיים מוכרים. בעקבות שינוי זה יש להיזהר בהשוואת הנתונים של שנתון 2007 ואילך לנתונים מקבילים משנתונים קודמים.

הנתונים על המכללות האקדמיות בעיר מתייחסים לסטודנטים הלומדים במוסדות הבאים:

א. מכללות האקדמיות:

- המכללה האקדמית ת"א-יפו
- המכללה האקדמית להנדסה בת"א
- המסלול האקדמי של המכללה למנהל - קמפוס ת"א

ב. מכללות לחינוך:

- מכללת לוינסקי לחינוך - כולל המדרשה למוסיקה
- מכללת סמינר הקיבוצים
- מכללת תלפיות - המכללה הממ"ד להכשרת עובדי הוראה
- מכללת הוראת הטכנולוגיה מיסודה של המכללה למינהל

לוחות 2-3: ע'//מינהל החינוך, התרבות והספורט, המרכז למחקר כלכלי וחברתי

הנתונים מבוססים על עיבוד קובץ החינוך העירוני (קובץ זה נגזר בתחילת השנה, בחודש מרס, מקובץ החינוך העירוני התפעולי).

מוסדות עירוניים ומשותפים - עד תשס"ב נתונים לגבי החינוך העל-יסודי כללו רק בתי-ספר עירוניים. החל בתשס"ג הנתונים על החינוך העל-יסודי כוללים גם בתי-ספר משותפים (בבעלות עירונית ובבעלות פרטית/אחרת).

גני ילדים - נכללים רק גני ילדים עירוניים, אשר בהם לומדים ילדים בגיל חובה - 5, וגיל טרום חובה - 3-4.

דרגת הכיתה - ברוב בתי הספר היסודיים בעיר יש 6 דרגות כיתה (א' - ו'), אך ישנם גם בתי-ספר עם 8 דרגות כיתה (א' - ח'). באופן תקין מתקבלים

- בגיל 6 לדרגת כיתה א'.
- רוב בתי-הספר העל-יסודיים בעיר, כוללים כיתות ז'-י"ב (שש שנתיים), אך ישנם בתי-ספר הכוללים כיתות י'-י"ב (שלוש שנתיים) או ט'-י"ב (ארבע שנתיים). לפעמים בתי הספר העל-יסודיים כוללים גם כיתות י"ג ו-י"ד.
- בבתי מדרש למורים וגננות יש 3-4 דרגות כיתה.
- כיתה מיוחדת בבית-ספר רגיל, בה לומדים תלמידים שיש להם פיגור לימודי ניכר, ו/או הפרעות התנהגות משמעותיות.

כיתה חינוך מיוחד

- ממלכתי עברי (מ"מ)
- ממלכתי דתי (ממ"ד)
- ממלכתי ערבי
- עצמאי (חרדי)

פיקוח

לוח 4: ע' / מינהל החינוך, התרבות והספורט, שפ"ח (השירות הפסיכולוגי חינוכי)

5-17: ע' / מינהל החינוך, התרבות והספורט, המרכז למחקר כלכלי וחברתי

לוחות 18 ו-19: ע' / מינהל החינוך, התרבות והספורט, היחידה לתכנון, הערכה ובקרה

כוח האחזקה של התלמידים במערכת החינוך - ביטוי המתייחס ליכולת של מערכת החינוך לשמור על כלל התלמידים במוסדות השונים של המערכת עד לסיום לימודיהם במסגרות המתאימות להם. הנתונים נאספים ומנותחים ע"י המחלקה לתכנון והערכה פדגוגית של מינהל החינוך התרבות והספורט.

- **הנתונים מתייחסים לקטגוריות הבאות:**
- תלמידים שהחלו כיתה ז' וסיימו כיתה י"ב באותו בית-ספר בעיר.
- תלמידים שעברו במהלך שנת הלימודים לבתי-ספר אחרים בעיר וסיימו בהם את לימודיהם.
- תלמידים שנשרו ממערכת החינוך לפני סיום הלימודים כחוק.
- תלמידים שעזבו את הלימודים בעיר והמשיכו לימודים בעיר אחרת.

לוח 20: משרד החינוך והתרבות

החל בשנתון הסטטיסטי 2006 מס' 45, הנתונים המוצגים נכונים לחודש ינואר של שנת פרסום השנתון. בשנתונים הסטטיסטיים הקודמים פורסמו נתונים ארעיים ולא נתונים סופיים. מכאן שיש להיזהר בהשוואת הנתונים של לוח זה משנתונים הסטטיסטיים הקודמים (עד שנתון 2007) לאותו הלוח שבשנתונים החל בשנת 2007 והלאה.

לוחות 21 - 30: הלמ"ס

הערה: בעקבות השינויים שעברו לוחות החינוך הגבוה יש לשים לב בעת השוואת הנתונים לנתוני העבר בלוחות הרלוונטיים לחינוך העל-תיכוני ולחינוך הגבוה בעיר. (ראה הסבר מפורט בלוח 1).

תיאור והסבר

1. כל מערכת החינוך

מספר התלמידים בכל המוסדות החינוכיים בעיר (עירוניים, משותפים ופרטיים), לא כולל לימודים על תיכונים ולימודים גבוהים אחרים, עמד בתשס"ז על 58,874 תלמידים, בהשוואה ל-60,048 תלמידים בשנת הלימודים תשס"ו.

מספר התלמידים במערכת החינוך העירונית על דרגיה השונים - גנים, בי"ס יסודיים ועל-יסודיים, כולל בתי-הספר המשותפים, כלומר ללא מוסדות חינוך פרטיים (לוח 14.2) - עמד בתשס"ח על כ-51,340, מספר דומה לזה שנרשם בתשס"ז ובתשס"ו (כ-51,380 וכ-51,360 תלמידים, בהתאמה).

מספר הילדים בגני הילדים העירוניים בתשס"ח עמד על 9,159, מספר דומה למספר הילדים בגני הילדים העירוניים בתשס"ז שעמד על 9,158. בשנתיים האחרונות מספר הילדים שנרשם בגני הילדים בעיר הוא הגבוה ביותר מאז אמצע שנות ה-90. בשנים האחרונות, החל בתשס"ד, מסתמנת מגמת עלייה במספר גני הילדים ובמספר כיתות הגן: אם בתשס"ד היו 177 גני ילדים ובהם 319 כיתות, הרי שבתשס"ח עלה מספר הגנים ל-210 ובהם 343 כיתות (לוח 14.2).

מספר מעונות הילדים של ארגוני הנשים (נעמ"ת, ויצ"ו ואמונה) בשנה"ל תשס"ז עמד על 41 ומספר הילדים בהם - 3,790 בדומה למספר המעונות והילדים שנרשם בתשס"ו (לוח 14.1).

החל בשנת תשנ"ד (1994), בחינוך היסודי (בדרך כלל כיתות א'-ו') הסתמנה ירידה הדרגתית ומתונה במספר התלמידים (לוח 14.2) - בתשנ"ד מספר התלמידים עמד על כ-26,722 והצטמצם בהדרגה עד לכ-22,950 תלמידים בתשס"ג; החל בתשס"ד החלה עלייה מתונה במספר התלמידים בחינוך היסודי כך שבתשס"ח מספרם עמד על 24,277, אם כי מספר זה עדיין נמוך בהשוואה למספר התלמידים שנרשם בתשנ"ד. בתשס"ח מספר המוסדות בחינוך היסודי עמד על 88 ומספר הכיתות בהם היה 1,009 כיתות, נתונים אלה דומים מאד לנתוני תשס"ז - 88 מוסדות ו-1,003 כיתות.

החל בתשס"ג הנתונים של בתי-הספר העל-יסודיים (בדרך כלל כיתות ז'-י"ב) מתייחסים הן למוסדות החינוך העירוניים והן למוסדות החינוך המשותפים (עירוניים ולא עירוניים). מספר התלמידים בבתי הספר העל-יסודיים העירוניים והמשותפים בתשס"ח עמד על 17,902, כך שהחל בתשס"ג, בה נרשמו 20,497 תלמידים, מסתמנת מגמה של ירידה הדרגתית במספר התלמידים בחינוך העל-יסודי העירוני והמשותף. מספר בתי-הספר בתשס"ח בחינוך העל-יסודי העירוני והמשותף עמד על 25 מוסדות, בדומה לתשס"ז. בחינוך העל-יסודי חלה ירידה מסוימת במספר הכיתות מ-673 כיתות בתשס"ו ל-648 כיתות בתשס"ח.

ביפו פועלים 4 בתי-ספר שאינם מוכרים ע"י משרד החינוך והתרבות, ולומדים בהם בעיקר בני המיעוטים. בבתי-ספר אלה למדו בתשס"ז 1,135 תלמידים בגילאי הגן, ובגילאי בית הספר היסודי והעל-יסודי; בתשס"ו למדו בהם 1,243 תלמידים ובשנת תשס"ה למדו במוסדות אלה 1,371 תלמידים. הנתונים מתחילת שנות ה-2000 מראים כי לאורך השנים מתרחש צמצום הדרגתי במספר התלמידים במוסדות אלה (לוח 14.1).

מספר הלומדים בבתי המדרש למורים וגננות בת"א-יפו במוסדות שאינם מעניקים תואר מוכר עמד בתשס"ו על 1,287 תלמידים. בסך הכל יש מוסד אחד כזה בעיר - "מכללת תלפיות". במכללה זו ניתנים גם תארים מוכרים ע"י המועצה להשכלה ועל כן חלק מתלמידי המכללה נכללים בנתונים של המכללות האקדמיות (ראה/י בהמשך). יש לציין כי בשנת 2008 (שנת הלימודים התשס"ט) המכללה תעבור למשכנה החדש בעיר חולון. בבתי"ס העל-תיכוניים שאינם מעניקים תואר אקדמי מוכר למדו כ-6,653 תלמידים במגוון מסלולי לימוד.

באוניברסיטת תל-אביב למדו בתשס"ז 26,334 סטודנטים, בהשוואה ל-28,023 סטודנטים בשנת תשס"ו. נתון זה מצביע על ירידה של כ-6.4% במספר הסטודנטים באוניברסיטה. זו השנה השנייה בה נרשמת ירידה במספר הסטודנטים - בתשס"ו הצמצום במספר הסטודנטים עמד על כ-2.3%.

מהנתונים הללו עולה שבשנתיים האחרונות נעצרה מגמת העלייה במספר הסטודנטים שאפיינה עד שנה"ל תשס"ה את אוניברסיטת תל-אביב.

במכללות האקדמיות בעיר המעניקות תואר אקדמי מוכר למדו בתשס"ז 11,506 איש, נתון המצביע על עלייה בהשוואה לשנת תשס"ו בה למדו 9,464 סטודנטים במכללות אלה.

2. מערכת החינוך העירונית

מספר התלמידים במערכת החינוך העירונית על דרגיה השונים - גנים, ביי"ס יסודיים ועל-יסודיים כולל בתי הספר המשותפים (לא כולל חינוך פרטי) - עמד בתשס"ח על כ-51,340, מספר כמעט זהה לזה שנרשם בתשס"ז ובתשס"ו שעמד על כ-51,380 וכ-51,360 תלמידים, בהתאמה (לוח 14.2).

ההוצאות בפועל לחינוך הפורמלי בתקציב הרגיל לשנת 2007 הסתכמו בכ-579 מיליון ש"ח (ללא פירעון מלוות), והן היוו כ-15% מסה"כ ההוצאות של העירייה. ההוצאות בפועל לחינוך הפורמלי בתקציב הרגיל לשנת 2006 הסתכמו בכ-565 מיליון ש"ח, והן היוו כ-16% מסה"כ ההוצאות של העירייה, כלומר בשנת 2007 חל צמצום בחלקן היחסי של ההוצאות לחינוך בהשוואה לשנת 2006.

מינהל החינוך, התרבות והספורט מפעיל פרויקטים רבים החוצים את כל דרגי החינוך בעיר בתחומי החינוך, החברה והתרבות. להלן הפרוייקטים המרכזיים לשנת תשס"ח.

2.1 פרויקטים ונושאים חוצי מינהל החינוך, התרבות והספורט בתשס"ח:

א. טיפוח הישגים לימודיים

גן - בכיתות גן בדרום תל-אביב-יפו קיים מערך תגבור שפה, מתמטיקה ומדעים באמצעות שעות תגבור, ב-39 כיתות נערך תגבור ממוקד. במסגרת שעות התגבור קיים מערך הדרכה תומך למידה הממוקד בהדרכה תוך גנית. לכל כיתות הגן בעיר נקנו ספרי קריאה במסגרת תוכנית כוללת לעידוד קריאה "זה קורא בגני הילדים".

יסודי - הפעלת שעות לתגבור והעשרה: בכל בתי-הספר בעיר מתקיימת תוכנית לתגבור והעשרה במיומנויות היסוד: 80% מהשעות מוקצות לתגבור שפה, מתמטיקה, מדעים, ואנגלית 20% מהשעות להעשרה באומנויות המגוונות. סה"כ שעות תגבור והעשרה: 4210 שעות. הפעלת יום חינוך ארוך (יוחא"ל): הארכת יום הלימודים בבתי הספר שאינם נכללים בחוק שטרית. במסגרת זאת פעלו 9 בתי ספר, המונים 109 כיתות. מספר התלמידים המשתתפים 3,219. שעות לתגבור ממוקד לתלמידים בעלי צרכים למודיים הקצאת שעות לתלמידים מתקשים בקריאה, חשבון ואנגלית, לצורך צמצום פערים בפרק זמן מוגדר. קיום מערך הדרכה תומך למידה: הקצאת שעות להפעלת מערך הדרכה עירוני למיומנויות היסוד, תוך הטמעת תוכניות הלימוד החדשות. פרוייקט "גם אני ממציא" - טיפוח מצוינות - בתוכנית זאת לקחו חלק 12 בתי ספר; פרוייקט גלוב - פרויקט חקר מדעי לפיתוח מצוינות - בפרוייקט זה השתתפו 24 כיתות מ-12 בתי ספר. תוכניות לעידוד קריאה - 11 בתי ספר זכו להקצבה לרכישת ספרי קריאה, לאור תוכנית בית ספרית מערכתית בנושא עידוד הקריאה. טיפוח הישגים לימודיים בפנימיות יום - ב-21 פנימיות יום בבתי הספר בדרום תל-אביב-יפו, בהמשך ליום הלימודים, נתנו מענה להכנת שעורי בית ותגבורים.

על-יסודי - הקנייה והפעלה של תכנית לימודים מיוחדת לתלמידי 59 הכיתות הבגרותיות לשיפור הישגים ובעקבות זאת, להעלאת אחוז הזכאות לבגרות. הפעלת מערך מסייע: מתן 729 ש"ש אפקטיביות בחטי"ב ו-1,024 ש"ש בחטי"ע, לתגבור לימודי התלמידים בסיכון לימודי. איתור מוקדם של תלמידים בעלי סיכון לימודי בשכבת כותת ז' - בחודש ספטמבר 2007 הועברו מבחנים ב-3 מקצועות ראשיים: אנגלית, מתמטיקה ועברית. לתלמידים שאותרו נבנו תוכניות התערבות מתאימות לקידום. התנדבות חיילי צה"ל בבתי"ס: א. פרוייקט "יחדיו": ב-4 בתי"ס, כ-150 קצינים וחיילים מיחידה מובחרת מחיל המודיעין, חונכים ומלמדים את התלמידים (שעתיים בשבוע) במקצועות הריאליים, לשון ואנגלית; ב. פרוייקט "מרום": יחידה מובחרת מחיל המודיעין מתנדבת בעזרה לימודית בבי"ס נוסף. תוכנית "אופק" לבגרות - בשיתוף עם ג'וינט

ישראל והמשרד לקליטת עלייה שמותאמת ליוצאי אתיופיה, בכיתות יי-י"ב. התוכנית מביאה בחשבון צרכים מיוחדים ובמיוחד קשיי שפה ומטפחת כישורי למידה במקצועות רבי מלל. התוכנית מתקיימת בשלושה בתי"ס.

ב. עידוד מעורבות חברתית בקרב תלמידים וגם בקרב הורים ואנשי חינוך

גן - הפעלת פרויקטים לטיפוח הסביבה, התוכניות מפתחות מודעות לאיכות הסביבה בקרב ילדי הגן והוריהם. התוכניות פועלות ב-30 כיתות גן.

יסודי - פרויקט מובילות ירוקה ומנהיגות צעירה: פרויקט לטיפוח סביבה איכותית הפועל בכל בתי הספר. התוכנית באה לפתח יכולות הובלה והשפעה, יזמות, אכפתיות, ומעורבות בקרב תלמידים ומורים.

על-יסודי - הפעלת פרויקט מחויבות אישית בכל כיתות יי בעיר (3,200 תלמידים פעילים ב-21 בתי"ס). ב-18 בתי"ס חולקו בטקס בית-ספרי תעודות זהות, בסיום למידת התוכנית "להיות אזרח". מניעת התנהגויות בסיכון - 330 תלמידים משמשים כעמיתי סמים. כלל התלמידים קיבלו שעורים פרונטליים, צפו בהצגות בנושא מניעת סמים, אלכוהול ואלומות, השתתפו בסדנאות וכו'. בתוכנית השתתפו כ-2,000 תלמידים מ-9 בתי"ס. תהליך הבניית מנהיגות הנוער בבתי"ס העל-יסודיים - התקיימו 6 מפגשים בהם השתתפו כ-70 בעלי תפקידים: רכזים חברתיים, מלווי מועצת תלמידים, ורכזי המחויבות האישית. המפגשים הוקדשו לנושא עבודת צוות ולהקניית דרכי מימוש המנהיגות בקרב בני נוער.

ג. העשרת הלומדים במסגרת שעות הלימודים ומחוץ לה

גן - מרכז טיפולי: מסגרת תומכת הפועלת בשעות אחה"צ במרכז "כייף ביי". מערך טיפולי במגוון תחומים פרא-רפואיים לילדים הזכאים לשעות שילוב (גילאי חובה). כייף בי מרכז העשרה לגניילדים בתחום המדעים והאומנויות לחיזוק וטיפוח מיומנויות היסוד באמצעים חווייתיים. "בית בטבע": מרכז העשרה לגני ילדים בתחום הטבע והאקולוגיה. המרכז נועד לחיזוק וטיפוח מיומנויות היסוד באמצעים חווייתיים בתחומי מדע, בעלי החיים, אומנות, מחשב ומולטימדיה. המרכז מקדם את השמירה על איכות הסביבה, החזרת הטבע לעיר, טיפוח האהבה והזיקה לטבע. שיעורי ספורט המתקיימים ב-180 גנים.

יסודי - חידון רחובות תל-אביב: קיום אירוע בנושא "רחובות בתל-אביב-יפו", בהשתתפות כל בתי הספר בעיר. במרבית בתי הספר מתקיימת פעילות לימודית מקדימה בנושא. הפעלת מערך מתנדבים: הפעלת מערך מתנדבים מעמותות שונות, לצורך תגבור והעשרה בתוך בתי הספר. יום ירושלים: קיום צעדה בירושלים במסלול המתאים לילדי כתות ה', ביום ירושלים, והתכנסות למופע אורקולי בשיתוף מדרשת "רעות". תוכנית תאומות בתי-ספר, שותפות תל-אביב לוס-אנג'לס: 8 בתי ספר פועלים במסגרת תוכנית זו. בתי הספר מרחיבים את היקף הפעילות, מעבר לילדי המשלחת, במטרה להרחיב את שיתופי הפעולה לשכבות גיל נוספות.

על-יסודי - תלמידים מתכננים ת"א-יפו בת קיימא לשנת 2020 - תלמידי תל-אביב-יפו בדקו את חופי העיר, חקרו את המפגעים, למדו לשאול שאלות חקר ולטעון טענות. בתוכנית השתתפו כ-1,000 תלמידים מ-12 בתי ספר. תוכנית מנהלי העתיד - 30 תלמידים מכתות י"א מבתי הספר התיכוניים בת"א-יפו נחשפו לעולם העסקים והיזמות. התלמידים הכירו מקרוב את החברות העיסוקיות פגשו מודלים שונים של ניהול, וזאת במסגרת שיתוף פעולה בין Deloitte ברייטמן אלמגור למחלקה לחינוך על-יסודי. משלחות לפולין - המשלחות לפולין היו משני סוגים: א' משלחת עירונית - באוקטובר 2007 יצאה למסע בפולין משלחת בת 100 תלמידים מ-6 בתי"ס; ב' משלחות בתי"ס - 8 משלחות בית-ספריות בהשתתפות כ-1,500 תלמידים.

ד. טיפוח אקלים מיטבי

גן - תחת נושא זה הופעלו 3 תוכניות עיקריות: 1. "מעגל 2" - תוכנית לשיפור אקלים הגן: בתוכנית זו הוכנסו יועצות חינוכיות העובדות עם הצוותים החינוכיים, ההורים והילדים לצורך שיפור אקלים הגן ומניעת אלימות. 2. אורח חיים מיטבי בגני הילדים: במסגרת התוכנית גובש מסמך "אורחות חיים". 3. שפת הגוף: תוכנית העוסקת בתקשורת בלתי אלימה, בטיפול במוקדי אלימות פעילים בגני ילדים, בהקניית כלים להעצמת צוות הגן בהתמודדות עם מצבי אלימות וביצירת קבוצות תמיכה לגנות.

יסודי - הטמעת מסמך "אורחות חיים": המשך הטמעת מסמך אורחות חיים בבתי הספר, תוך קיום מעקב באמצעות שאלוני משוב, הערכה ומבדקי אח"ם (אקלים חינוכי) המופצים לכל מנהלי בתי הספר.

על-יסודי - מניעת התנהגויות בסיכון: 377 תלמידים עברו את תכנית המניעה לשימוש בסמים ב-9 בתי ספר ו-285 בני נוער השתתפו ב-20 קבוצות של תכניות המניעה בשכונות.

ה. פיתוח סגלי הוראה

גן - הדרכת גננות מובילות: התוכנית עוסקת בפיתוח יוזמות חינוכיות בקרב צוות גננות מובילות המדריכות ב-56 כיתות גן. כמו כן, נערכה הדרכת ל-10 גננות בנושאי מתמטיקה בשילוב אוניברסיטת ת"א. תוכנית נוספת היא הדרכת הגננות הערביות ביפן בנושא חברה ורב תרבותית. תוכנית זו מהווה גם השתלמות שנתית להרחבת דרכי תקשורת ומיומנות שפתית באמצעות ספרים.

יסודי - השתלמויות מורים במרכז פסג"ה במיומנויות: חינוך לשוני, מדעים, מתמטיקה ואנגלית, כולל הכשרת סגלי הוראה לעבודה עם ילדים בסיכון לימודי. בכל תחום נבנתה מודולה לנושא ילדים בסיכון. השתלמות והדרכת מורים למדע וטכנולוגיה ב-73% מבתי הספר בנושאים: מעבדות בנושא חומרים ואנרגיה, ילדים בסיכון, מאגר המשימות - המשוב הבית ספרי והערכה פנימית. השתלמות למנהלים וצוותים מובילים ב-7 בתי ספר בעיר כחלק מתוכנית תרבות עברית. הדרכה ולינוי בתי הספר לצורך הבניית תוכנית פעילות בנושא. התמקצעות והשתלמות במתמטיקה: 46 מורים משתתפים בתוכנית ההתמקצעות במתמטיקה בנוסף על 54 שסיימו את ההתמקצעות. כמו כן, 88% מהרכזות משתלמות בקורס רכזות. השתלמויות לסגלי חטיבה צעירה: השתלמות שנתית ל-50 מסייעות חינוכיות בחטיבה הצעירה, לצורך מתן כלים פדגוגיים יישומיים והעצמה אישית. השתלמות שנתית למורות וגננות בחטיבה הצעירה.

על-יסודי - חלופות בהוראה והערכה - צוות מורים בתחומי הדעת השונים ומחנכים השתלמו תחומים: "מקריאה לכתיבה", "שיח ספרים", "הכנת עבודות חקר". זהות יהודית-ישראלית - הוקם צוות מוביל לנושא זהות יהודית-ישראלית בכל אחד מבתי הספר העל-יסודיים, ממלכתיים/ממ"ד. הצוותים כוללים את מנהלי בתי הספר, רכזים חברתיים ורכזי מקצועות שונים. הצוותים עברו השתלמות שנתית (אחת לשבועיים) ע"י מדריך - מומחה תוכן בנושא ופיתחו תכניות בית-ספריות אשר יופעלו בשנה"ל תשס"ח. השתתפו כ-200 משתתפים מ-19 בתי"ס. השתלמות רכזי מערך מסייע - השתלמות זו מורכבת משמונה מפגשים בהם השתתפו 22 רכזים מכל בתי"ס בעיר. המפגשים עסקו בהעצמת תפקידו של הרכז, הממשקים בין רכזי מ"מ לבין שותפי תפקיד של רכז המערך המסייע. השתלמות רכזי מתמטיקה - המפגשים בחטי"ב עסקו בהעצמת תפקידו של הרכז, מבחני מיצ"ב ובתוכניות עבודה. השתלמות מורי מדעים - בחטי"ב ההשתלמות התקיימה בחמד"ע, המפגשים עסקו בתוכנית הלימודים במדעים בחטי"ב.

ו. חינוך לתרבות ולאמנות

גן - הפעלת סל תרבות ב-200 כיתות גן במגוון פעילויות.

יסודי - סל תרבות: הפעלת סל תרבות עירוני מסובסד בבתי הספר במגוון תחומי תרבות ואומנות: תיאטרון, מוסיקה, מחול, מוזיאונים. תערוכת ראובן: ילדי כתות ה' מ-30 בתי ספר בעיר סיירו בתערוכה במוזיאון תל-אביב. "פרויקט קרוב" - 5 בתי ספר (שורשים, שרת, תל נורדאו, תל-חי, ברנר לוקחים חלק, בשיתוף עם המחלקה לאומנויות, בעבודות אומנות עם אמנים בבית הספר.

על-יסודי - חינוך לתרבות ולאומנויות - תוכנית להטמעת החינוך לתרבות ולאומנות לכ-20,000 תלמידים מכל בתי"ס. בתוכנית נכללו צפייה בהצגות, מופעי מחול, מוסיקה וכ"ד באמצעות סל תרבות. כ-250 תלמידים צפו במופעים של הבלט הישראלי. כ-300 תלמידים מ-2 בתי"ס צפו במופעי מחול אחרים. רוב בתי"ס צפו בהצגות תיאטרון, 1,200 תלמידים מ-7 בתי"ס השתתפו בתכנית "מפתח" של הפילהרמונית. "מדברים שירה" - פרויקט כתיבת שירים בהשתתפות כ-30 תלמידים מ-13 בתי"ס בעיר. בסיום שנה"ל נערך ערב להשקת ספר שירה בשיתוף עם בית-אריאלה. בסדנת השירה השתתפו 25 תלמידים "שיר הוא לא רק מילים" - תלמידי ת"א-יפו מלחינים שירי משוררים. בסדנא שהתקיימה במסגרת הפרוייקט השתתפו כ-20 תלמידים מ-10 בתי"ס.

כמו כן, מעבר לפרוייקטים חוצי המינהל שהוזכרו לעיל, ראוי לציון פרויקט חשוב נוסף של המחלקה לחינוך יסודי שבתשס"ח פעלה לקליטת 155 ילדים יוצאי אתיופיה בבתי ספר דתיים בעיר.

2.2 המוסדות הפנימייתיים

בתשס"ז, במסגרת מינהל החינוך, התרבות והספורט, במחלקה לקידום ילדים ונוער, פעלו 3 פנימיות - "בית הילד", "בית הנוער" ו"גבעת הוד". הפנימיות הן מסגרות ביתיות תומכות, המיועדות לילדים ובני נוער שאינם יכולים להמשיך לגדול בבתיהם. הילדים ובני הנוער מלווים ע"י צוות מדריכים קבוע 24 שעות ביממה. כל ילד בהתאם לצרכיו משובץ בבתי הספר השונים בעיר. מסגרת הפנימייה מאפשרת לכל ילד חוויה מתקנת והזדמנות למימוש הפוטנציאל האישי. לשם כך, קיים מערך תומך בתחום הלימודי, רגשי, חברתי ותרבותי. צוות הפנימיה עובד בשיתוף פעולה עם משפחות הילדים מתוך מטרה לאפשר חזרתם הביתה.

בתשס"ז הפנימיות טיפלו ב-138 ילדים ובני נוער, 84 הם בנים ו-54 בנות. 83 למדו בחינוך הרגיל, 24 למדו בכיתות קטנות בחינוך הרגיל ו-31 למדו בחינוך המיוחד.

2.3 השירות הפסיכולוגי-חינוכי (שפ"ח)

מטרת השירות הפסיכולוגי היא לסייע להתפתחותם והסתגלותם התקינה של ילדי גנים ותלמידי בתי-ספר במסגרות החינוך השונות. השירות ניתן באמצעות 6 תחנות עירוניות אזוריות, נוסף על מרכז השרות, הכולל גם 4 מדורים מקצועיים: חינוך מיוחד, גני ילדים, פנימיות ושירותים טיפוליים ומחקר.

השירות הפסיכולוגי ניתן לתושבים באמצעות המערכות החינוכיות בהן לומדים הילדים. השירות פועל במסגרות החינוך הרגיל (237 גנ"י, 65 בתי"ס יסודיים ו-21 בתי"ס על-יסודיים), במוסדות החינוך המיוחד מגיל 3 ועד גיל 21 (40 כיתות גן, ו-16 בתי"ס מיוחדים), וב-3 פנימיות בת"א.

עבודת הפסיכולוגים במערכת החינוכית מתרכזת ביעוץ פסיכולוגי לצוות החינוכי, לצד אבחון וטיפול ישיר בילדים המופנים ובהוריהם. היעוץ לצוות החינוכי כולל גם יעוץ לגבי התלמיד המופנה וגם יעוץ והנחייה פסיכולוגיים לשיפור המיומנויות של אנשי החינוך, באמצעות סדנאות והרצאות במגוון תחומים, בהתאם לצורכי המערכת החינוכית. הטיפול הישיר בתלמיד כולל טיפולים פרטניים וקבוצתיים, בילדים ובהוריהם. בנוסף, השירות הפסיכולוגי מספק חוות דעת פסיכולוגיות לוועדות השמה ולוועדות שילוב, שמטרתן לקבוע את הזכאות של התלמידים הנזקקים לשירותי חינוך מיוחד בבתי-הספר הרגילים והמיוחדים. פרט לזה, השירות הפסיכולוגי נותן יעוץ לוועדות עירוניות ואזוריות בנוגע לקידום של פרויקטים פסיכו-חינוכיים בקהילה.

בשנת תשס"ז סך כל התלמידים שהופנו לשירות הפסיכולוגי עמד על 7,864 תלמידים - כשלושה רבעים לומדים בחינוך הרגיל ועוד כרבע לומדים בחינוך המיוחד. מספר הפניות הנ"ל מתייחס לתלמידים, לגביהם נעשה טיפול ישיר בילד או במשפחתו, ולתלמידים לגביהם ניתן יעוץ פסיכולוגי לצוות החינוכי. בעקבות ההפניות נערכו התערבויות פסיכולוגיות הכוללות אבחונים, טיפולים פרטניים וקבוצתיים לילדים ולהוריהם; ובעיקר הדרכה מקצועית לאנשי צוות חינוכי ביחס לאותם ילדים.

בתשס"ז למדו במוסדות החינוך בת"א-יפו כ-51,380 תלמידים, כך ששיעור התלמידים המופנים לשפ"ח עמד על 15.3%. מתוך כלל התלמידים שהופנו לטיפול, כמחצית (48%) הם תלמידי החינוך היסודי, והשאר הם תלמידי החינוך העל-יסודי (28%) ותלמידי הגנים (25%). בגנים, ברוב המקרים, יש עבודה עם שכבת גיל אחת (חובה) ואילו בחינוך היסודי ועל-יסודי העבודה מתבצעת עם תלמידים בגילאים שונים, יוצא איפוא שהשירות הפסיכולוגי משקיע באופן יחסי משאבים רבים יותר בתלמידי הגנים בפעילות של איתור, אבחון, יעוץ והדרכה פסיכולוגיים.

מתוך כלל הפניות בתשס"ז (7,864) קרוב לחצי מהפניות (47%) הן של תלמידים חדשים שלא היו מוכרים לשירות הפסיכולוגי, ועוד כחצי (53%) היו פניות חוזרות ו/או מתמשכות - תלמידים שכבר הופנו לשפ"ח ת"א-יפו בעבר. בנוגע לפניות החדשות, במסגרות הגנים 69% מהפניות הן חדשות, ואילו במסגרת היסודית ובמסגרת העל-יסודית שיעור הפניות החדשות נמוך יותר ועומד על כ-40%. יש לציון, כי במסגרות החינוך הרגיל 60% מהפניות לשפ"ח הן של תלמידים חדשים ו-40% הן פניות חוזרות ו/או מתמשכות, ואילו בחינוך המיוחד רק 8% הן פניות חדשות והשאר (92%) הן פניות חוזרות ו/או מתמשכות, וזאת משום שהימצאותו של תלמיד במסגרת החינוך המיוחד מחייבת היכרות מוקדמת עם השפ"ח ברובם המכריע של המקרים.

יש לציין שתלמיד יכול להיות מופנה לשירות הפסיכולוגי עקב סיבה אחת או יותר (לפרטים נוספים על סוג הסיבות להפניית התלמידים לשירות הפסיכולוגי ראה/י לוח 14.4).

פרוייקטים מרכזיים של שפ"ח בקהילה ובמערכת החינוך:

א. פרוייקטים במסגרת הגנים

1. **השתלמות לגננות בנושא פגיעות מיניות** - מטרות: חיזוק כישורי הגננת לזהות סימני מצוקה אצל ילדים והבנת תפקידה ודרכי ההתערבות במקרה.
2. **סדנא לגננות ומפקחות: גננות כחברות בקבוצה וכמנחות קבוצות** - מטרות: חיזוק תחושת הלכידות והשייכות של קבוצת הגננות. היכרות ולמידה של תהליכים קבוצתיים, ויישום הלמידה בעבודה עם קבוצות ילדים בגן.
3. **גן השפ"ח: (גן טיפולי-רגשי)** - העמקת הטיפול בילדים, אשר אותרו כבעלי קשיים רגשיים, חלקם על רקע אישי-התפתחותי וחלקם על רקע התפתחותי-סביבתי. כמו-כן, העמקת הטיפול בהורי הילדים. מטרת הפרוייקט: מניעה של החרפת הסימפטומים ושיפור התפקוד הרגשי אצל ילדי הגן.

ב. פרוייקטים במסגרת בי"ס יסודיים

1. **חינוך מיוחד** - קבוצות טיפוליות להקניית כישורים חברתיים לילדים עם הפרעות בתחום התקשורת (אוטיזם, PDD, תסמונת אספרגר).
2. **פיתוח והעצמת צוותים חינוכיים** - עבודה ב-3 בתי"ס (סדנאות למורים) - מטרות הפרוייקט: חיזוק המוטיבציה והיוזמה של אנשי הצוות החינוכי ויכולתם להוביל תהליכים לשיפור אקלים בבי"ס. העלאת תחושת השייכות של המורים לבי"ס וחיזוק הלכידות בצוות.

ג. פרוייקט במסגרת בי"ס על-יסודיים

1. **הכשרת תלמידים בשיפור התפקוד במבחנים ובמצבי לחץ בכיתות החינוך העל-יסודי** - מטרות: איתור תלמידים המתקשים בתפקוד במצבי מבחן. הקניית כלים לשיפור ההתמודדות במצבי לחץ אצל תלמידים שאותרו. שיפור ההישגים הלימודיים ומניעת החרפת התופעות הרגשיות והגופניות במצבי לחץ.

ד. פרוייקטים בדרג המשולב

1. **המשך לקבוצות הורים במסגרות החינוך ביפו (במגזר היהודי והערבי) בעלי אוכלוסיות מגוונות**, כגון: ילדים ליקווי למידה, נערים ונערות מתבגרים, ילדי גנים ותלמידי בתי"ס היסודיים - פרוייקט ממשך. מטרות הפרוייקט: העצמת הורים וחיזוק תחושת המסוגלות בהתמודדות מול קשיים. הרחבת הידע והמודעות לצרכי הילד ולסגנון ההורות שלהם. חיזוק הקשר בין ההורים לאנשי החינוך.
2. **חידוש תכנית התערבות אינטגרטיבית לתלמידים בעלי הפרעות התנהגות** - מטרות הפרוייקט: מתן שירות ייחודי לאוכלוסיות שבטיפול השפ"ח על-מנת שאלה יתמידו בהליך הטיפול, עזרה בהתמודדות הנכונה של הורים עם התנהגויות בעייתיות של ילדיהם.
3. **הורות במשפחה חד-הורית (סדנא להורים)**. מטרות הפרוייקט: בניית מסגרת תמיכה להורים על מנת לקדם את תפיסת המשפחה החד-הורית כיחידה שלמה ומתפקדת. לקדם את הבנתו של ההורה לגבי מצבו של הילד ושל עצמו.

ה. פעילות קהילתית-דרום ת"א

1. **סדנאות וקבוצות מורים והורים** - חלקן בהנחיית פסיכולוגים בלבד וחלקן בהנחייה משותפת של פסיכולוגים עם עו"ס או עובדי קידום נוער. בין הסדנאות: חינוך מיני, ליקווי למידה, מנהיגות הורים, התמודדות עם תלמידים הסובלים מבעיות התנהגות, התמודדות עם חרדת מבחן.
2. **"זלת פתוחה"** - ניתנה אפשרות לייעוץ אנונימי קצר מועד בעברית וברוסית ע"י פסיכולוגים, שנמצאו בשני מתנ"סים, אחת לשבוע למשך מס' שעות.
3. **ריכוז מערך מסייע לתלמידים בעלי קשיי למידה בגילאי החינוך העל-יסודי הכולל**: שיעורי אסטרטגיות למידה, הוראה מתקנת, טיפול רגשי, הנחיית קבוצות תלמידים לתמיכה במעבר לחינוך העל-יסודי.

2.4 המרכז לפיתוח סגלי הוראה - פסג"ה (בעבר המרכז הפדגוגי המשולב-מרפ"ד)

מרכז פסג"ה הינו גוף משותף למינהל החינוך, התרבות והספורט בעירייה ולמשרד החינוך, במחוז תל-אביב. המרכז מיועד לתת מענה להתפתחותם וקידומם המקצועי של כל סגלי ההוראה בעיר ת"א-יפו בהתאם לצורכי מוסדות החינוך, דגשי הרשות העירונית, קדימויות המחוז והמטה של משרד החינוך, תוך מיצוי מרבי של המשאבים ואיגומם. המרכז מזמן שירותים פדגוגיים המיועדים להעמקת ידע ולהעשרת העוסקים בחינוך והוראה בתחומים הפורמליים והבלתי פורמליים, בטווח הגילאים מינקות ועד תום ביה"ס העל-יסודי. המרכז פועל באמצעות שיטות הוראה עדכניות ובאמצעות השתלמויות, ימי עיון וסדנאות, הדרכה ויעוץ פרטניים, קהילות לומדות, תוך כדי שיח משותף עם מומחי התחום.

להלן פירוט פעילויות מרכזיות שנערכו בשנה"ל תשס"ז במרכז הפסג"ה וכן, מספר תוכניות המיושמות בתשס"ח:

1. **השתלמויות** - התקיימו 160 השתלמויות, בהן נטלו כ- 4,000 משתלמים סה"כ.
2. **מרכז משאבים** - נערכו כ- 3,000 ביקורים במרכז וכ-10 מפגשי הנחייה מאורגנים לקהלי יעד בהשתלמויות ו/או במסגרת פעילויות עירוניות מיוחדות. במרכז השתמשו עובדי הרשות, מורים ומרצים, סגלי הוראה בחטיבות הגיל השונות, מורות חיילות, סמינריסטים, ועוד.
3. **הסדנה לעיצוב סביבות לימודיות** - כ-30 בתי"ס מהחינוך היסודי והחינוך העל-יסודי נעזרו בסדנא "למחנכים" לתכנון, עיבוד והפקה של עזרי ומרחבי הוראה-למידה במגוון תחומי הדעת ונושאים חברתיים - ערכיים, זאת מלבד סגלי הוראה שצרכו את שירותי הסדנא באופן פרטני. השנה, נמשכת הפעילות הנמצאת בהלימה עם הקדימויות העירוניות, כגון: תרבות עברית, ילדים בעלי צרכים מיוחדים.
4. **שילוב טכנולוגיות מתקדמות בתהליכי הפיתוח המקצועי** - אתר הפסג"ה ואתרים מלווי השתלמות בקמפוס הווירטואלי שימשו כערוצי תקשורת, למידה והעשרה לקהלי היעד השונים, שצרכו את שירותי המרכז ולאוכלוסיית המשתלמים. בשנת תשס"ז, פעלו 35 אתרים מלווי השתלמות, חלקם המשיכו לפעול גם בתשס"ח ולצידם פעלו גם סביבות למידה חדשות. כמו כן, בתשס"ח החל לפעול שירות חדש "יעוץ ווירטואלי", לסגלי ההוראה בעיר, ייעוץ הניתן ע"י מומחים ומדריכים ממרכז הפסג"ה, באמצעות דואר אלקטרוני ישיר.
5. **מרכז ההדרכה לגיל הרך** - במרכז התקיימו מפגשי למידה, ייעוץ ותמיכה למנהלות הגן, לצוות המסייע בגני הילדים בעיר, לסטודנטיות מהמכללות, ולסגלי ההוראה בגנים הפרטיים. המפגשים התקיימו במסגרות שונות: מליאות, קבוצות ובאופן פרטני. המרכז נתן שירות לכ-400 גני ילדים. בנוסף, התקיימו שתי מסגרות למידה ייחודיות, בשותפות עם צוות עיר קדם יסודי: א. מסגרת לסייעות בגנים קבועים ובגנים שונים מדי יום (סבב); ב. מסגרת לשבע גננות מובילות החונכות כל אחת כ-8 גננות אחרות. במהלך השנה נבנות תצוגות בנושאים שעל סדר היום הפדגוגי, הן בזיקה לתוכנית הליבה (חינוך גופני, מדעים, קריאה) והן בזיקה למעגל השנה (כרזות בנושא 60 שנה למדינה).
6. **מוקד מחוזי לעידוד קריאה** - השתלמויות ומפגשי למידה עירוניים ומחוזיים לכ-40 ספרניות מבתי הספר היסודיים והעל יסודיים בעיר. כמו כן, התקיימו מפגשי הנחייה לחמש קבוצות של אורחים ובעלי תפקידים במערכת החינוך. המוקד מרחיב בתשס"ח את פעילותו גם לגיל הרך, יוזם פעילויות משותפות בין ילדים למשפחותיהם בתחום עידוד הקריאה, בעיקר סביב חגיגות 60 שנה למדינה.
7. **מרחב לימודי בנושא השואה** - בתשס"ז הוקם מרחב לימודי בנושא השואה ובו מאגר מייצגים חזותיים, עדויות והצעות לפעילויות לפיתוח והפקת מרחב לימודי בבית הספר. הפעילויות מיועדות בעיקר, לכיתות הגבוהות בבתי הספר היסודיים והעל-יסודיים. במרחב התנסו כ-30 תלמידי כיתה ו' בפעילויות המוצעות כפיילוט מקדים. בנוסף, הגיעו נציגים מכ-20 בתי ספר ללמוד במרחב. בתשס"ח, מוצגת במרחב הלימודי תערוכה של האומן יצחק בלפר, בוגר בית היתומים של יאנוש קורצ'אק. כמו כן, יתקיים רב - שיח בנושא הוראת השואה בגיל הרך, בהשתתפות האומן, גננות ומורות הגיל הרך וצוותי ההדרכה של הגיל הרך ותרבות עברית.

8. **"תרבות עברית"** - מרכז פסג"ה שותף בפיתוח ובהטמעה של תכנית "תרבות עברית" לחיזוק ולטיפוח הזהות היהודית-ישראלית במערכת החינוך בעיר. בשנת תשס"ז, השתתפו בתוכנית 20 בתי ספר על יסודיים, ו-10 בתי ספר יסודיים.
9. **מרכז ההדרכה למדעים ולטכנולוגיה** - במרכז התקיימו השתלמויות והדרכה למורי מדעים, מכ-44 בתי ספר יסודיים. בתשס"ז, נערך כנס תלמידי פרויקט גלוב"ב בחוף תל ברוך, כהמשך ללמידה של סגלי ההוראה בתחום זה. בכנס השתתפו כ-300 תלמידים מ-14 בתי ספר. בכנס נוסף - "גם אני ממציא", השתתפו 12 בתי הספר. התקיימה אולימפיאדה של כרזות חקר מדעיות - "מדע-ידע" בה השתתפו 7 בתי ספר. כמו כן, התקיימו 2 כנסים של מורי מדעים בבתי הספר היסודיים.

2.5 שילוב ילדים ובני נוער בסיכון במסגרות חינוכיות ותעסוקתיות

"אכפת" - קידום ילדים ונוער היא יחידה מקצועית באגף החינוך, הפועלת לקידום ילדים ובני נוער בגילאי 5-18 במצבי סיכון ונושרים ממערכת החינוך הפורמלי, ע"י יצירת הזדמנויות ומתן אפשרויות להתבגרות תקינה ולהשתלבות בקהילה. בתשס"ז בוצע מעקב באמצעות התיקים הטיפוליים אחר הטיפול ב-3,012 ילדים ובני נוער. התייחסות מיוחדת ניתנת לבני הנוער שאינם לומדים במערכת החינוך הפורמלי, במטרה להחזירם למסלול נורמטיבי ולשלבם במסגרות חלופיות. בתשס"ז אותרו 669 נושרים ממערכת החינוך הפורמלית: 10% (64) שולבו מחדש במסגרות החינוך הפורמלי; 29% (195) שולבו במסגרות לימודיות-תעסוקתיות של אכפת; 24% (160) שולבו או הוחזקו במסגרות תעסוקה; 2% (13) עזבו את העיר במהלך שנת הלימודים תשס"ז; 6% (38) שוהים במסגרות מרחיקות (בתי כלא, בתי חולים); 30% (199) נמצאים בקשר עם מדריכי הנוער בנסיונות לשילובם במסגרת נורמטיבית או במסגרות חלופיות.

פעילות "אכפת" - המחלקה לקידום ילדים ונוער התמקדה במספר פעילויות:

טיפול פרטני ע"י מדריכי נוער - מדריכי הנוער מאתרים בני נוער מנותקים ובני נוער בסיכון באמצעות רשימות ממאגר התלמידים, הפניות קב"סים, עבודת רחוב ומידע מזדמן. המדריכים יוצרים קשר עם בני הנוער, מלווים אותם ומסייעים להם להשתלב מחדש במסלולי חיים נורמטיביים בתחומי השכלה, הכשרה מקצועית וכיוצ"ב. בשנת הלימודים תשס"ז המדריכים טיפלו ב-1,216 בני נוער בגילאי 12-21.

"נקודת מפגש" - מרכזי ייעוץ והעשרה לנוער (מועדוני נוער): קיימים 12 מרכזי ייעוץ והעשרה לנוער במצבי סיכון בשכונות ברחבי העיר. המרכזים מיועדים לבני נוער גילאי 14-18 המתאפיינים בבעיות הסתגלות למסגרות נורמטיביות. נקודות המפגש מהווה "בית חם" לנוער ומתקיימים בהם מפגשים אישיים עם מדריכים, מפגשים חברתיים, פעילות העשרה, תגבור לימודי, פעילות למניעת נשירה, פעילות למניעת אלימות ועוד. מספר המבקרים במועדונים עומד על כ-450 בני נוער בשנה.

"עירוני קריירה" - שני מרכזי הכשרה מקצועית לנוער מנותק (לב ת"א וע'מל): נערים ונערות שנשרו ממסגרות החינוך הפורמלי - ובכלל זה מפנימיות, ממוסדות חסות וממסגרות של "הזדמנות שניה" - מגיעים למרכזים ועוברים תהליך של אבחון והכוונה מקצועיים. התלמידים לומדים בארבע מגמות מקצועיות המעניקות תעודת סיווג מקצועי של משרד התמ"ת: אמנות הבישול, קונדיטאות וספרות - בת"א; גרפיקה ממוחשבת וספרות - למגזר הערבי בע'מי. בשנת הלימודים תשס"ז למדו במסגרות "עירוני קריירה" 135 בני נוער.

"עירוני אקסטרני" (השלמת השכלה - תוכנית היל"ה) - תכנית השכלה המיועדת לבני נוער בגילאי 15-18 שנשרו באופן מוחלט ממערכת החינוך. התכנית מתקיימת בשעות אחר הצהריים והערב בשלושה מרכזים: בלב ת"א, בלב יפו ובע'מי. הלמידה הינה פרטנית או בקבוצות קטנות, תוך התאמת שיטות הלמידה והתכנים לצרכי הלומד. בשנת הלימודים תשס"ז למדו במסגרות עירוני אקסטרני 166 בני נוער.

תגבור לימודי - במסגרת עירוני אקסטרני ניתן תגבור לימודי במגוון מקצועות - מיועד גם לבני נוער לומדים הנמצאים בסיכון גבוה לנשירה ומופנים ע"י עובדי אכפת. תגבור לימודי ניתן בפנימיות אכפת לכל חניכי הפנימיות. בתשס"ז 163 תלמידים קיבלו תגבור לימודי במגוון מקצועות על-פי צרכיהם האישיים.

"אכפת עסקים" מיזמים עסקיים - בני נוער, נושרים מוחלטים, יכולים להשתלב באחד מהמיזמים העסקיים והתעסוקתיים של המחלקה: "דף חדש" (בית דפוס), "חוצה תל-אביב" (מכירת פרסום על גבי שלטי חוצות), "קוקיות" (בית מאפה), ובקבוצת עבודה בב"ח איכילוב, או להשתלב בשוק

העבודה בקרב "מעסיקים ידיוותיים". בשנת הלימודים תשס"ז 55 בני נוער שולבו במסגרות אכפת עסקים וק"ע באיכלוב.

ביקור סדיר - קציני הביקור הסדיר מטפלים בילדים ובני נוער בגילאי 5-18, שאינם מבקרים באופן סדיר במסגרות הלימוד. הקב"סים מצוותים לכל בתי-הספר העירוניים ולחלק מבתי-הספר הלא-עירוניים. כמו כן, הוקצו קב"סים יחודיים למגזר החרדי, הערבי ולחינוך המיוחד. בשנת הלימודים תשס"ז קציני הביקור הסדיר טיפלו ב-1,577 בני נוער; 1,185 (75%) הוחזקו במערכת החינוך הפורמלי, 189 (12%) שולבו במסגרות תעסוקתיות/לימודיות חלופיות, 162 (10%) נשרו ממערכת החינוך ומלווים על ידי הקב"סים בשיתוף מדריכי הנוער, 3% ממטופלי הקב"סים עזבו את העיר במהלך שנת הלימודים.

מניעת התמכרויות והתנהגויות סיכוניות - "אכפת" מפעילה במרכזי הנוער השכונתיים ובפנימיות אכפת, תכניות מניעה קבוצתיות המלוות בכלי המאפשר עיבוד תכנים טיפוליים בצורה חווייתית הפגתית כגון: צילום בוידאו, אומניות הבמה, פעילות אתגרית ועוד. התכניות מלוות ע"י עובד למניעת סמים, במטרה לשמש חלופות להתנהגויות סיכוניות. בתחום מניעת שימוש בסמים מפעילה המחלקה בבתי הספר העל-יסודיים ובקהילה תכנית ייחודית במסגרתה מאותרים בני הנוער המצויים בסיכון גבוה להתמכרויות ומבצעים איתם פעילות טיפולית - קבוצתית ופרטנית. בתשס"ז - 377 תלמידים עברו את תכנית המניעה לשימוש בסמים ב-9 בתי ספר ו-285 בני נוער השתתפו ב-20 קבוצות של תכניות המניעה בשכונות.

"אכפת" משפחתי לילדים - (מועדוניות משפחתיות): המועדוניות המשפחתיות פועלות ברחבי השכונות בעיר. המסגרות מיועדות לילדים ממשפחות רב-בעייתיות בגילאי ביי"ס יסודי (כיתות א' - ה'). המועדוניות מהוות תחליף להוצאת ילדים מהבית ופועלות ברצף מסיום הלימודים ועד 19:00 בערב. המועדונית משמשת בית חם לילדים, המקבלים במסגרתה הזנה, העשרה, תמיכה לימודית וכן עזרה טיפולית במידת הצורך. בתשס"ז 254 תלמידים שולבו במסגרות אלו.

"אכפת" מתבגרים - בשנת תשס"ז החלה המחלקה להפעיל מסגרות ביתיות המיועדות לתלמידי כיתות ו'-ט'. התוכניות פותחו לאחר שאותר צורך בשכונות לבני נוער בגילאים אלה ובמטרה להבטיח שמירתו של עקרון הרצף הטיפולי החל בגיל חינוך חובה וכלה בגיל ביה"ס העל-יסודי. בשנת תשס"ז פעלה מסגרת אחת בשכונת כפיר - בה שולבו 15 בני נוער, ומסגרת נוספת פעלה בפנימיית "בית הילד" שבה שולבו 15 בני נוער נוספים. סה"כ השתתפו 30 בני נוער בשתי מסגרות.

מרכז מידע - מרכז מידע מפעיל מערכת ממוחשבת לניהול תיקים טיפוליים של כל הילדים ובני הנוער הנמצאים בקשר טיפולי עם כל אחד מגורמי המחלקה (פרט למועדוני הנוער). באמצעות מערכת המידע מתנהל מעקב אחר הטיפול בילדים ובני הנוער בסיכון, במטרה לתת את השירות המקסימלי האפשרי לכל אחד ואחת מהן לצורך שילובם המוצלח במסגרות חינוכיות ותעסוקתיות.

2.6 מחשבים בחינוך

להלן פריסת המחשבים בשנת 2007/8 במערך החינוך העירוני בת"א-יפו:
גני ילדים: הותקנו מחשבים בכל גני הילדים העירוניים בעיר. מספר עמדות מחשב בגנים - 470 מחשבים אישיים.

בתי-ספר: קיימים 3,986 מחשבים בבתי"ס יסודיים (כולם מחשבים חדשים), 2,287 עמדות מחשב בבתי"ס על-יסודיים ו-453 מחשבים נוספים במוסדות חינוך אחרים כולל מתנ"סים. בסך הכל בבתי הספר והגנים מצויים 6,743 מחשבים, לא כולל מוסדות אחרים.

מינהל בית-ספרי ממוחשב (מנב"ס): בכל בתי-הספר בעיר הוכנס ציוד מחשובי למזכירות בית-הספר לצורכי מינהל פדגוגי ואדמיניסטרציה. המנב"ס כולל מינהל תלמידים, מורים, ציונים, הערות משמעת וכו', והוא מאפשר תקשורת מחשבית בין המוסדות לבין העירייה ומשרד החינוך, התרבות והספורט. בבתי הספר בעיר קיימים 369 עמדות מנב"ס: בבתי-ספר היסודיים מצויים 271 עמדות של מנב"ס ובבתי-ספר על-יסודיים 98 עמדות.

2.7 הסעת תלמידים

יחידת ההיסעים מטפלת בארגון הסעות יומיות של תלמידים למוסדות החינוך בחינוך הרגיל ובחינוך המיוחד, וכן מתן כרטיסיות לנסיעה בתחבורה ציבורית. בתשס"ח הוסעו במוצע ביום כ- 11,560 תלמידים הלך וחזור (בהשוואה לכ-12,480 תלמידים שהוסעו בתשס"ז, וכ-17,000 בתשס"ו), מהם כ-7,930 תלמידים מהחינוך הרגיל וכ-3,630 תלמידים מהחינוך המיוחד (כולל תלמידי החינוך המיוחד שבחינוך הרגיל). כפי הניתן לראות קיימת מגמת צמצום בשנים האחרונות במס' התלמידים המוסעים. קיים מגוון רב בסוגי אמצעי התחבורה בהם מוסעים התלמידים - אוטובוסים, מיניבוסים, מוניות, רכב נכים ועוד. בסך הכל פועלים למעלה מ-900 מסלולים של איסוף ופיזור התלמידים בעיר. היחידה מטפלת גם בחלוקת כרטיסיות נסיעה לאוכלוסיית התלמידים הזכאית (ע"פ קריטריונים שונים). בסה"כ זכאים לכרטיסיות נסיעה כ-2,850 תלמידים (כ-44,570 כרטיסיות) בעלות כוללת למעלה מ-2 מיליון ורבע שקלים.

2.8 פעילות בתחום שיפוץ ועבודות בטיחות בשנת 2007/8

בניה חדשה :

- הושלמה הקמת 6 כיתות גן בשכונות אזורי חן (רח' מוקדי) והגוש הגדול (רח' שבס-זינגר) ונוה-בארבור (רח' צבי נשרי).
- בית הספר המאוחד ונצואלה-קלישר, בשכונת מעוז אביב, בשיתוף קרן ת"א לפיתוח (נמצא בשלב הקמה).
- 2 כיתות גן בשכונת נאות אפקה (רח' למדן), בשיתוף קרן ת"א לפיתוח (בשלב הקמה).
- בריכה בבית הספר "און", בשכונת רמות-צהלה, בשיתוף קרן ת"א לפיתוח (בשלב הקמה).
- בית הספר תיכון עירוני ל"ב "אגיאלי", ביפו.
- חטיבה צעירה בבית הספר "בלוך", בשכונת ביצרון (בשלב הקמה).
- אולמות ספורט בבית הספר "הפתוח" ביפו ו"אביב" ברמת אביב החדשה (בשלב הקמה).

תכנון בניית מוסדות חינוך :

- גני ילדים : אשכול גנים רח' רמז-ארלוזורוב, אשכול גנים רח' דיזינגוף, גני ילדים בשכונות כוכב הצפון ובבלי.
- אולמות ספורט בשכונת תל ברוך צפון, ובתיכון עירוני א'.

שיפוץ ופיתוח מוסדות חינוך :

- הושלמה התאמת מבנה בית ספר איתמר בן אבי" בשכונת יפו ד' לטובת ילדי בית ספר אביגל וגבעת התמרים.
- במסגרת תכנית רב-שנתית לשיפור חזות בתי ספר בוצעו, בין היתר, עבודות שיפוצים ופיתוח בבתי הספר הבאים : אלחריזי, עציון, תל חי, רמת החיל, היובל, רש"י, ארן, ביאליק-רוגוזין, כפיר, עירוני ח' וגולומב.
- הוכשרו ספריות ומרכז משאבים בבתי הספר : עירוני י"ד, עירוני ט', נופים ואילון.
- בוצעה הנגשה למוגבלי תנועה בבתי הספר : אהבת ציון, בלוך, נתיב, עירוני ד' (סניף), כפיר, בלוך, גיל, גימנסיה הרצליה. כמו כן, הוכשרו תאי שירותים למוגבלי תנועה בבתי הספר : ישגב, חסן ערפה, הגליל ואיתמר בן אבי"י. כמו כן, החל תכנון מעליות במספר בתי ספר.
- בוצעה הנגשה ללקויי שמיעה בבתי ספר : ארזים, היובל, אביב, הפתוח, תיכון א', אהבת ציון, איילון ואילנות.
- בוצעו עבודות בטיחות תוך דגש על החלפת גגות אסבסט וטיפול בתקררות אקוסטיות. כמו כן, הוקצו משאבים לביצוע עבודות בטיחות בבתי הספר המשותפים.
- הוכשרו כ-20 כיתות גן נוספות ברחבי העיר, בשכונות : נוה שרת, רמת החיל, לב יפו, לב העיר, רמת אביב, בבלי, לב העיר, צפון ישן ונוה עופר.
- בוצע שיפוץ משמעותי ב-11 כיתות גן ברחובות : נהרדעא, כנסת גדולה, אבישי, קיציס וילקוט הרועים.

מוסדות תרבות, קהילה, נוער וספורט :

- הסתיים פרויקט הרחבת בית פרנקפורט.
- נמשכות עבודות הרחבת הסינמטק (מרכז הקולנוע הישראלי), ומוזיאון גוטמן.
- נמשך תכנון שיפוץ בית העירייה הישן.

- תוכננו ובוצעו עבודות שיפוץ ופיתוח במרכזים הקהילתיים הבאים: מרכז טובן, נוה אליעזר, בית פרנקפורט, קאנטרי גורן גולדשטיין, רוזין, נוה עופר, עמיאל רמב"ם, בית דני, מגיד וקאנטרי ל' (בשיתוף קרן ת"א לפיתוח).
- החל תכנון הקמת קאנטרי קהילתי בשכונת נוה ברבור, פיתוח מרכז קהילתי בני ברית (בשיתוף קרן ת"א לפיתוח).
- במסגרת מיתוג מועדוני "אכפת" (קידום ילדים נוער) שופצו המועדונים בשכונות: נוה גולן ונוה שרת. כמו כן, שופצו דירות שירות ומועדוניות משפחתיות (בשיתוף קרן ת"א לפיתוח).
- שבטי צופים: בוצעו עבודות פיתוח בשבט צופים הנשיא, והושלם טיפול בגגות אסבסט בשבטים אביב, דן ודיזינגוף (בשיתוף קרן ת"א לפיתוח).
- הושם דגש על בריכות השחייה העירוניות והכשרתן לקראת הקיץ ונמשך פרויקט חסכון במים באמצעות התקנת מיכלי איזון למיחזור מי גלישה (בשיתוף קרן ת"א לפיתוח).

3. גני ילדים עירוניים

מניתוח הנתונים ההיסטוריים המוקדמים ביותר שעומדים לרשותינו, מתחילת שנות ה-60, עולה שבעיר ת"א-יפו היו 6,292 ילדים ב-119 גני הילדים עירוניים ב-182 כיתות גן (נכון לשנת הלימוד תשכ"ב - 1961/2). מאז שנות ה-60 אוכלוסיית ילדי הגנים העירוניים גדלה בצורה הדרגתית עד תחילת שנות ה-80 כשהגיעה לשיאה ל-9,347 ילדים שהיו ב-211 גנים עירוניים ב-316 כיתות גן (נכון לשנת הלימוד תשמ"א - 1980/1). מתחילת שנות ה-80 ועד תחילת שנות ה-2000 אוכלוסיית ילדי הגן הצטמצמה בהדרגתיות והגיעה ל-7,426 ילדים ששהו ב-176 גנים עירוניים ב-289 כיתות גן (נכון לשנת הלימוד תשנ"ט - 1998/99). החל בסוף שנות ה-90 ותחילת שנות ה-2000 הסתמנה מגמת עלייה במספר ילדי הגנים, כך שבתשס"ח נרשמו 9,159 ילדים ב-210 גנים עירוניים שלמדו ב-343 כיתות גן. מבחינת מספר הילדים, בתשס"ח המערכת העירונית של הגנים הגיעה שוב לשיא שנרשם בתחילת שנות ה-80' וכן נרשם שיא במספר הכיתות בהם למדו הילדים.

מכלל הילדים בגנים העירוניים והמשותפים בתשס"ח (לוח 14.7), כ-16% בגיל 3, כ-42% בגיל 4 וכ-43% בגיל 5 ומעלה (גן חובה). כ-75% מכלל הילדים נמצאים בגנים ממלכתיים עבריים, כ-12% - בגנים ממלכתיים דתיים, כ-2% - בגנים חרדים, כ-8% - בגנים ממלכתיים ערביים וכ-4% מהילדים מבקרים בגנים מיוחדים (לוח 14.6).

מתשס"ד עד תשס"ו מספר הילדים הממוצע בכיתה גן, בגנים הרגילים, היה בסימן עלייה הדרגתית אך איטית (מ-30.3 בתשס"ד ל-32.0 בתשס"ו). בתשס"ז מספר הילדים הממוצע בכיתה גן בגנים הרגילים הצטמצם במעט ועמד על 31.1 תלמידים לכיתה ובתשס"ח חל צמצום נוסף כך שהוא עמד על 29.6 תלמידים לכיתה. מספר התלמידים לכיתה נמוך במיוחד בגנים המיוחדים (כ-8 תלמידים לכיתה) והוא גבוה במיוחד בגני החינוך הערבי (כ-43.0 תלמידים לכיתה) ובחינוך החרדי (כ-33 תלמידים לכיתה). בגני החינוך הממלכתי הדתי והממלכתי נמצא הממוצע הנמוך ביותר של תלמידים לכיתה בהשוואה לשאר המסגרות של החינוך הרגיל - 28.6 ו-28.7 תלמידים לכיתה, בהתאמה.

כ-26% מילדי הגנים מתגוררים ברובע 9 בדרום מזרח העיר ועוד כ-16% ברובע 7 ביפו. בעבר הירקון (רבעים 1 ו-2) מתגוררים כ-30% מילדי הגנים ובצפון העיר (רבעים 3 ו-4), כ-14%. במרכז ובסביבת התחנה המרכזית (רבעים 5, 6 ו-8) גרים כ-13% מילדי הגנים. כמחצית האחוז מילדי הגנים מתגוררים מחוץ לעיר (לוח 14.7).

4. חינוך יסודי

מניתוח הנתונים ההיסטוריים שעומדים לרשותנו, מתחילת שנות ה-60, עולה שבעיר ת"א-יפו היו 60,956 תלמידים ב-139 בתי הספר יסודיים אשר למדו ב-1,863 כיתות (נכון לשנת הלימוד תשכ"ב - 1961/2). בניגוד למגמה שנמצאה בקרב ילדי הגנים העירוניים, מספר תלמידי החינוך היסודי הצטמצם באופן הדרגתי לאורך הזמן. בתשס"ח עמד מספר התלמידים בחינוך היסודי העירוני והמשותף על 24,277 התלמידים. אולם, בשנים האחרונות ניתן להבחין במגמת עלייה במספר התלמידים, מגמה שהחלה בתשס"ד בה היו 23,079 תלמידים והמשיכה בעלייה מתונה לאורך השנים עד שנת תשס"ח.

כל בתי-הספר היסודיים בעיר פועלים כבתי"ס בניהול עצמי, המהלך הושלם בתשס"ב עם הצטרפותם של 18 מוסדות החינוך האחרונים לשיטת הניהול העצמי. משמעות המהלך היא שבי"ס הופך להיות מוקד קבלת החלטות מרכזי ויש בידיו האמצעים להגשים את יעדיו ומטרותיו. בתי"א- יפו פועלים בתי-ספר בשיתוף ההורים, המורים, התושבים, משרד החינוך, התרבות והספורט ומינהל החינוך, התרבות והספורט בעירייה; 10 מתוכם בפיקוח ממלכתי-דתי.

מכלל התלמידים בחינוך היסודי, כ-70% לומדים בחינוך הממלכתי, כ-9% בחינוך בממלכתי דתי; כ-11% בחינוך החרדי/עצמאי; כ-5% בחינוך הערבי וכ-5% בחינוך המיוחד (מבוסס על נתוני לוח 14.14). ממוצע התלמידים לכיתה בחינוך היסודי הרגיל (כולל תלמידי החינוך המיוחד שלומדים בחינוך הרגיל) היה בתשס"ח כ-25.3 תלמידים לכיתה, נמוך במעט בהשוואה לתשס"ז בה היו בממוצע 27.3 תלמידים לכיתה. ממוצע התלמידים לכיתה יותר בחינוך הממלכתי עברי (כ-26.3 תלמידים לכיתה), ונמוך במעט בחינוך הממלכתי דתי (כ-22.9 תלמידים לכיתה).

בכיתות החינוך המיוחד שבבתי-הספר היסודיים הרגילים (שכוננו בעבר "כיתות מקדמות" - לוח 14.15) למדו בתשס"ח 770 תלמידים ב-97 כיתות, נתונים המצביעים על מגמת עלייה בהשוואה לשנים קודמות במספר תלמידי החינוך המיוחד (641 תלמידים בתשס"ה, 714 תלמידים בתשס"ו ו-733 תלמידים בתשס"ז). חלקם של תלמידי החינוך המיוחד מסה"כ התלמידים בבתי"ס יסודיים רגילים (בכיתות א' ו'י) עמד בתשס"ח על 3.4%. הרוב הגדול של התלמידים בכיתות של החינוך המיוחד הם בפיקוח ממלכתי עברי (כ-77%).

בבתי-הספר של החינוך המיוחד למדו בתשס"ח 1,159 תלמידים ב-96 כיתות, ומספר התלמידים הממוצע לכיתה עמד על 12.1. סה"כ תלמידים בכיתות המיוחדות (בחינוך הרגיל ובחינוך המיוחד) בתשס"ח עמד על 1,929, המהווים כ-8% מכלל התלמידים בחינוך היסודי.

התפלגות התלמידים בחינוך היסודי הרגיל לפי אזור מגורים (לוח 14.11) היא כדלקמן: ברובע 9 בדרום מזרח העיר התגוררו כ-24%, עוד כ-15% ברובע 7 ביפו, וכ-13% במרכז ובדרום העיר - רבעים 5, 6 ו-8. בעבר הירקון ברבעים 1 ו-2 התגוררו כ-31%, ובצפון העיר ברבעים 3 ו-4 כ-14%. בדומה לנתוני השנתיים האחרונות, רק כ-3% מהתלמידים התגוררו מחוץ לעיר. באופן כללי אחוז התלמידים המגיעים מחוץ לעיר קטן באופן הדרגתי עם השנים - בתחילת שנות ה-2000 אחוז תלמידי החוץ עמד על כ-5% וכאמור, היום הוא עומד על כ-3%.

חלקם של התלמידים בבתי-ספר ממלכתיים עבריים גדול יחסית בצפון העיר ברבעים 1-4 ובמרכז ברובע 5, ונמוך יחסית ברובע 8 - בסביבות התחנה המרכזית, ברובע 7 - יפו, וברובע 9 - דרום מזרח. מבין 669 התלמידים שהתגוררו בתשס"ח מחוץ לעיר, כ-72% לומדים בבתי-ספר בחינוך העצמאי (חרדי), כ-14% בבתי-ספר ממלכתיים דתיים, כ-13% בבתי-ספר ממלכתיים עבריים וכ-1% בחינוך הממלכתי ערבי.

בתשס"ח הופעל ע"י משרד החינוך והעירייה יום חינוך ארוך ב-26 בתי-ספר (17 של משרד החינוך - "חוק שטרית" ועוד 9 בתי-ספר של העירייה - תוכנית יוחא"י). בסך הכל מדובר ב-271 כיתות, מתוכן 164 כיתות בבתי הספר שהפעילו את יום החינוך הארוך של משרד החינוך ועוד 107 כיתות בבתי-ספר שהפעילו יום חינוך ארוך של העירייה. סה"כ שעות ההוראה השבועיות לכל בתי הספר ביום חינוך ארוך עירוני (יוחא"י) עמד על 958 ש"ש. במסגרת יום חינוך ארוך שעות הלימוד הוקדשו לשלושה תחומים מרכזיים: חיזוק מיומנויות יסוד (חינוך לשוני, מדעים, מתמטיקה ואנגלית); תרבות עברית וערבית; מנהיגות ומובילות חברתית.

5. חינוך על-יסודי

קשה לבחון מגמות היסטוריות בחינוך העל-יסודי. הגדרת המערכת הזו משתנה לעיתים תכופות, השינוי חל באופי וסוג החינוך המשוייכים למסגרת זו, כך שלא ניתן לתאר מגמות לאורך זמן או להשוות נתונים מנקודות זמן שונות, אלא בתקופות בהן קיימת יציבות בהגדרות. לדוגמה, בעבר נכללו במסגרת החינוך העל-יסודי תלמידים מבתי ספר לנערים עובדים ובתי מדרש (במהלך שנות ה-50 ו-80); כמו כן, החינוך במסגרת חטיבות הביניים שהתקיים עד שנות ה-90 בנפרד מהחינוך העל-יסודי, שוייך ואוחד בהמשך עם החינוך העל-יסודי; מוקד ההתייחסות לחינוך העל-יסודי ולנעשה במערכת זו נתנה ביטוי בעיקר לעשייה במערכת העירונית בלבד, ומאוחר יותר, במהלך שנות ה-2000, מוקד ההתייחסות הורחב למערכת החינוך העל-יסודית העירונית והמשותפת גם יחד. במהלך שנות ה-2000 (בתשס"ג), מערכת החינוך העירונית הרחיבה את עשייתה גם למערכת החינוך העל-

יסודית המשותפת (בבעלות עירונית ובבעלות פרטית/אחרת), לכן ניתוח המגמות העכשוויות צריכות להיבחן החל בתשס"ג.

מספר בתי הספר העל-יסודיים העירוניים ומשותפים בת"א-יפו עמד בתשס"ח, בדומה לתשס"ז, על 25. החל בתשס"ג הנתונים על החינוך העל-יסודי בעיר מתייחסים לבתי הספר העירוניים וגם לבתי-הספר העל-יסודיים המשותפים (ראה פרק מקורות והגדרות). לכן, יש לשים לב שאת הנתונים לתשס"ג-תשס"ח לא ניתן להשוות לנתונים משנים הקודמות.

בתשס"ח היו כ-17,900 תלמידים בחינוך העל-יסודי העירוני והמשותף, מספר המצביע על צמצום בהשוואה לשנים קודמות (בתשס"ה היו כ-19,500 תלמידים, בתשס"ו היו כ-18,800 תלמידים ובתשס"ח היו כ-18,260 תלמידים בחינוך העל-יסודי העירוני והמשותף). סך כל התלמידים, שהם תושבי ת"א-יפו בתשס"ז היה כ-16,100 (90%) ועוד כ-1,810 (10%) תלמידים שגרו מחוץ לעיר (לוח 14.18). מרבית התלמידים שלמדו בת"א-יפו בתשס"ח וגרו מחוץ לעיר באו מערי הטבעת הפנימית (גזרות מזרחית ודרומית): בת-ים (282), חולון (204), רמת גן (160) והטבעת התיכונה (גזרות מזרחית ודרומית): ראשון לציון (178) ופתח תקווה (128).

מכלל התלמידים תושבי העיר בחינוך העל-יסודי העירוני והמשותף בתשס"ח (לוח 14.18): כ-32% התגוררו בעבר הירקון (רבעים 1, 2), כ-12% בצפון העיר (רבעים 3 ו-4), 4% במרכז (רבעים 5 ו-6), כ-13% ביפו (רובע 7), כ-5% בדרום העיר (רובע 8) וכ-23% התגוררו בדרום מזרח העיר (רובע 9).

בתשס"ז עמד שיעור הזכאים לתעודת בגרות בקרב תושבי העיר הלומדים ביי"ב (במוסדות העיר ת"א-יפו ובמוסדות מחוצה לה) על כ-66%. במגזר היהודי שיעור הזכאים עמד על 67.2% ובמגזר הלא יהודי על 40.2% בהתאמה (לוח 14.21). בתשס"ז אחוז הזכאים לבגרות מקרב תושבי העיר היהודים היה דומה לזה של שנת תשס"ו שעמד על 66.7%, בעוד שאחוז הזכאים לבגרות מקרב תושבי העיר הלא יהודים ירד בכ-11% בהשוואה לתשס"ו בה הוא עמד על 51.1%.

כוח האחזקה של מערכת החינוך בעיר בחינוך העל-יסודי

מערכת החינוך העירונית שמה דגש רב ומשקיעה מאמצים רבים בשמירת כלל תלמידיה במוסדות המערכת על-מנת שאלה יסיימו את לימודיהם במסגרות שמתאימות להם, כשהמטרה היא שהתלמידים לא ינשרו במהלך שנת הלימודים מאותן המסגרות שבהן החלו את לימודיהם בתחילת השנה. כוח האחזקה של בתי הספר העל-יסודיים והמשך הלימודים של התלמידים בבתי הספר באזור מגוריהם נבדקים ע"י המחלקה לתכנון והערכה פדגוגית של מינהל החינוך התרבות והספורט (לוחות 14.19 ו-14.20). בתשס"ז, בדומה לשנים קודמות, נשמר השיעור הנמוך של הנושרים ממערכת החינוך העל-יסודית בחינוך הרגיל, ואף הצטמצם במעט מ-6%, ל-5%. לאורך השנים יש צמצום בשיעורי הנושרים - אם בתשס"ג עמד שיעור הנושרים על כ-10%, הרי שבתשס"ז הוא הצטמצם לכדי 5%.

בשנים האחרונות נמצא שחל שיפור ניכר בכוח האחזקה של התלמידים בבתי"ס השש-שנתיים, כך שמרבית התלמידים מכל רובעי העיר מסיימים את כיתת י"ב באותו בית ספר שש-שנתי בו התחילו כיתה ז': בתשס"א שיעור זה עמד על 62% ואילו בתשס"ז עמד שיעור זה על 75%. מגמה דומה נמצאה גם בחינוך המיוחד, עלייה מ-13% בתשס"א ל-27% בתשס"ז.

העירייה משקיעה משאבים רבים בפיתוח מערכת עירונית ענפה שיכולה לשמש את התלמידים המתגוררים בכל האזורים של העיר. ההנחה היא שכאשר תלמידים ממשיכים ללמוד במוסדות על-יסודיים באזור מגוריהם, הדבר מצביע על כך שמוסדות אלה מתאימים לצורכי התלמידים. מהנתונים לגבי אחוז התלמידים הממשיכים ללמוד בבית-הספר במקום מגוריהם, עולה שקיימים הבדלים בין רובעי העיר השונים (לוח 14.19). על-פי נתוני שנת הלימודים תשס"ז נמצא כי הרוב המכריע של התלמידים שממשיכים לבתי ספר על-יסודיים באזור מגוריהם נמצא בעבר הירקון (ברבעים 1 ו-2) - 85%. בצפון העיר (רבעים 3 ו-4) - 66% מתלמידי האזור המשיכו במוסדות שמצויים באזור מגוריהם ואחוז דומה היה גם ביפו (רובע 7) - 62%. במרכז העיר (רבעים 5 ו-6) ובאזור שמזרחית לאיילון, רובע 9) נמצא כי למעלה ממחצית התלמידים באזורים אלה המשיכו ללמוד במוסדות על-תיכוניים שבקרבת מגוריהם (54%). באשר לדרום העיר (רובע 8) נמצא שמעטים מאד מהתלמידים המשיכו ללמוד במוסדות באזור מגוריהם - 20%. מאז תחילת שנות האלפיים, ניתן לראות שמגמת המשך הלימודים באזור מגורי התלמיד מתחזקת בעיקר בקרב התלמידים שמתגוררים בעבר הירקון ומאיך נחלשת מאד בקרב התלמידים המתגוררים במרכז העיר.

6. חינוך על-תיכוני

מספר התלמידים במוסדות להכשרת כוח אדם להוראה ולגננות בעיר שאינם מעניקים תואר אקדמי מוכר (בתשס"ז היה מוסד אחד כזה בלבד) עמד בתשס"ז על 1,287. נתון זה מלמד על צמצום במספר התלמידים במוסדות הללו בהשוואה לתשס"ו, שנה בה למדו בהם 1,357 תלמידים. לצורך השוואה לעבר יש לשים לב שהחל בתשס"ו הנתון אינו כולל את התלמידים שלומדים במוסדות להכשרת כוח אדם להוראה שמעניקים תארים אקדמיים מוכרים. אי לכך, נתוני תשס"ו ואילך אינם בני השוואה לנתונים שקדמו לשנה זו.

במוסדות חינוך על-תיכוניים אשר אינם מעניקים תארים אקדמיים מוכרים, למדו בת"א-יפו בתשס"ז 6,653 תלמידים ב-41 מוסדות. נתון זה מלמד על עלייה הן במספר התלמידים והן במספר המוסדות, בהשוואה לתשס"ה (לוח 14.1). בתשס"ז התלמידים שלמדו במוסדות על-תיכוניים בת"א-יפו היוו כ-16% מכלל התלמידים במוסדות אלה בישראל (בהשוואה ל-15% בתשס"ו).

7. חינוך גבוה

7.1 אוניברסיטת תל-אביב

מספר הסטודנטים באוניברסיטת תל-אביב גדל בהתמדה לאורך השנים: מ-14,160 בתש"מ (1980) ל-17,900 בתשמ"ה (1985), ול-25,900 בתשנ"ה (1995). מספר הסטודנטים המשיך לגדול גם בשנים שלאחר מכן, אם כי הגידול היה מתון יותר: בתשס"ג (2002/3) למדו באוניברסיטת תל-אביב כ-27,200 סטודנטים, בתשס"ד (2003/4) למדו כ-28,300 סטודנטים ובתשס"ה (2004/5) למדו באוניברסיטת תל-אביב כ-28,670 (לוח 14.24). בניגוד למגמה שתוארה לעיל, בתשס"ו (2005/6) נרשמה ירידה במספר הסטודנטים באוניברסיטה כך שמספרם עמד על כ-28,000. בתשס"ז (2006/7) נרשמה ירידה נוספת, כך שמספר הסטודנטים עמד בשנה זו על כ-26,300, כלומר צמצום של למעלה מ-6%.

הסטודנטים שלמדו באוניברסיטת תל-אביב היוו כ-21.6% מכלל הסטודנטים באוניברסיטאות בארץ (121,790). שיעור זה הולך ומצטמצם בשנים האחרונות: שיעור זה נמוך מהשיעור שנרשם ב-2004/5 ו-2005/6 (22.9% ו-23.1%, בהתאמה).

מקרב הסטודנטים באוניברסיטת ת"א כ-57% למדו לתואר ראשון, 34% לתואר שני, כ-8% לתואר שלישי וכ-0.8% לתעודה. תחומי הלימוד העיקריים בתשס"ז (לוח 14.27) הם: מדעי החברה (15.4%), עסקים ומדעי הניהול (13.1%), הנדסה ואדריכלות (10.9%), מדעי הרוח (8.6%) ומדעים ביולוגיים (8.4%).

חלקן של הנשים בקרב הסטודנטים באוניברסיטת תל-אביב בתשס"ז (לוח 14.27) דומה בשנים האחרונות ועמד על כ-55%. הנשים מהוות למעלה ממחצית הלומדים בכל אחד מהתארים (תואר ראשון - 55.5%, תואר שני - 53.5%, תואר שלישי - 53.6%). מקרב מקבלי תעודות אקדמיות באוניברסיטת תל-אביב הרוב המכריע הן נשים המהוות כ-80% מכלל מקבלי התעודות - תעודה ניתנת בסיום הלימודים רק לבעלי תואר אקדמי בתחום ההוראה, הספרנות וכד'.

אחוז הנשים גבוה יחסית במקצועות חינוך והכשרה להוראה (83%), מקצועות עזר רפואיים (82%), שפות, ספרות ולימודים רגיונליים (69%), מדעים ביולוגיים (67%) ואמנות ואומנויות (65%). חלקן נמוך במיוחד בהנדסה ואדריכלות (27%), מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב (28%), ומדעים פיסיקליים (31%).

ההתפלגות על-פי יבשת המוצא של הסטודנטים מאוניברסיטת תל-אביב (בקרב יהודים), לפי תואר בתשס"ז (לוח 14.26) היא כדלהלן: סטודנטים שיבשת לידת אביהם אסיה-אפריקה מהווים כ-17%, אירופה-אמריקה כ-37% ודור שני בארץ כ-47%. נתונים אלה דומים לנתוני השנים האחרונות, עם עלייה קטנה באחוז הסטודנטים שמוצאם אסיה-אפריקה וישראל וצמצום מספר הסטודנטים שמוצאם אירופה-אמריקה. בהתפלגות על-פי קבוצות באוכלוסייה, ניתן לראות כי אחוז גבוה יחסית של סטודנטים ערבים נמצא במסלול לתעודה (11%) ובתואר הראשון (7%), בהשוואה לשאר התארים הנלמדים ע"י הסטודנטים הערבים. כמו כן, מבחינת הרכב הסטודנטים לפי קבוצות באוכלוסייה, עולה שחלה עלייה באחוז הסטודנטים הערבים מכ-4% בתשס"ו לכ-5% בתשס"ז.

מספר מקבלי תארים אקדמיים באוניברסיטת תל-אביב גדל בהתמדה במהלך השנים. מספר מקבלי התארים בתשס"ז (7,622) גדל, בשיעור של כ-36% בהשוואה לשנת תש"ס (5,623). בתשס"ז 3,856 סטודנטים קיבלו תואר ראשון, 3,313 - תואר שני, 282 - תואר שלישי ו-171 - תעודה (לוח 14.29). באוניברסיטת תל-אביב חולקו בתשס"ז כ-23.5% מכלל התארים שחולקו בכל האוניברסיטאות בארץ בתשס"ז (32,577 תארים).

7.2 מכללות אקדמיות

בשנת תשס"ו (2005/06), נערכו שינויים באופן דיווח הנתונים לגבי המכללות המוכרות המעניקות תואר ראשון ושני. עד לשנה זו הנתונים של הסטודנטים והתארים של מוסדות אלה נכללו יחד עם הנתונים של החינוך העל-תיכוני.

הנתונים על המכללות האקדמיות בעיר מתייחסים לסטודנטים הלומדים במוסדות הבאים: **א. המכללות האקדמיות** (המכללה האקדמית ת"א יפו, המכללה האקדמית להנדסה בת"א והמסלול האקדמי של המכללה למנהל - קמפוס ת"א). **ב. המכללות לחינוך** (מכללת לוינסקי לחינוך - כולל המדרשה למוסיקה, מכללת סמינר הקיבוצים, מכללת תלפיות - המכללה הממ"ד להכשרת עובדי הוראה, מכללת הוראת הטכנולוגיה מיסודה של המכללה למינהל).

בתשס"ז למדו ב-7 מוסדות אקדמיים 11,506 סטודנטים (לוח 14.25 ולוח 14.28), רובם למדו לתואר ראשון, 10,894 (כ-94%) ומקצתם לתואר שני, 612 (כ-5%). למעלה ממחצית הסטודנטים למדו חינוך במכללות לחינוך (52%), בעוד ששאר הסטודנטים למדו במכללות במסלולי מדעי החברה (26%), הנדסה ואדריכלות (15%) ומדעי המחשב (7%).

אחוז גבוה של נשים בולט גם במכללות - 65% מהסטודנטים שלמדו בתשס"ז במכללות היו נשים. מקרב כלל הנשים במכללות האקדמיות, קרוב ל-70% למדו חינוך במכללות לחינוך בעיר, כ-26% למדו מדעי החברה כולל תקשורת וכלכלה, כ-3% למדו מדעי המחשב ועוד כ-2% למדו הנדסה ואדריכלות.